

Wakar, Krzysztof

Obraz masonerii w prasie polskiej w latach 1993-1994

Ars Regia 6/1 - 2 (11 - 12), 219-230

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krzysztof Wakar (Warszawa)

OBRAZ MASONERII W PRASIE POLSKIEJ W LATACH 1993 – 1994

Opracowanie niniejsze opiera się na analizie wycinków z prasy polskiej zebranych przez agencję „Glob”, obejmuje jedynie publikacje zamieszczone w gazetach o średnich i dużych nakładach, nie zaś w pisemkach wydawanych przez skrajne grupy o małym znaczeniu społecznym.

W prasie tej w latach 1993 – 1994 zamieszczono ogółem sześćdziesiąt dwa teksty wiążące się bezpośrednio lub pośrednio z wolnomularstwem. Statystycznie jeden tekst ukazywał się przeciętnie co trzy dni. Oczywiście, były okresy przerwy, a także wzmożonego zainteresowania wolnomularstwem.

W celu uporządkowania zebranego materiału teksty dotyczące masonerii polskiej podzieliłem na kilka grup. Do pierwszej z nich należą recenzje z książek o wolnomularstwie; druga to wzmianki o spotkaniach autorskich i odczytach na temat masonerii; do trzeciej wzmianki o wystawach masoników czy odkrywanie śladów masonów w historii miasta lub regionu; grupę czwartą tworzą informacje o przyjeździe osobistości ze świata masonów i wywiady z nimi; do piątej informacje dotyczące przystępnego przedstawienia wolnomularstwa społeczeństwu; grupa szósta zawiera informacje dotyczące masonerii poza Polską; dwie następne wzmianki o takich organizacjach, jak YMCA, Rotary Club i Lion's Club, mające według części publicystów powiązania z masonerią, oraz nekrologi, rozmowy i wspomnienia o Tadeuszu Gliwicu, Wielkim Mistrzu Wielkiej Loży Narodowej Polski; odrębną grupę tekstów stanowią teksty dotyczące pomówienia o zabójstwo Jana Pawła I przez masonów; przedostatnią obiektywne i życzliwe informacje i analizy wolnomularstwa; ostatnią, najważniejszą, teksty, w których masoneria pojawia się wówczas, gdy chodzi o osiągnięcie własnych celów politycznych i ideologicznych. Ich analiza stanowi podsumowanie problemu, będącego przedmiotem opracowania.

Jedną z recenzowanych książek była praca Jerzego Siewierskiego *Dzieci wdowy. Opowieści masonskie*, Warszawa 1992. Obszerną recenzję z tej pracy zamieszcza K. Głogowski, przedstawiając ogólnie jej treść, podając reprodukcję okładki i nie występując przeciw wolnomularstwu w Polsce. Recenzja nie zawiera jednak analizy tego ruchu.¹

Ta sama książka została omówiona w „Nowych Książkach”,² tym razem dużo głębiej. Autor recenzji, Zdzisław Skrok, pisze o odrodzeniu masonerii

w Polsce, wspomina o pracach na jej temat, wydawanych przez Tadeusza Cegielskiego, Leona Chajna i Ludwika Hassa, wymienia znanych i zasłużonych Polaków, którzy byli masonami. Zdaniem recenzenta, autor nie wyjaśnia przyczyn powstania masonerii. Lepiej czyni to Cegielski, pisząc „o zasadniczej potrzebie metafizycznej”.

Krótką wzmiankę o książce Siewierskiego podaje również Emil Biela.³ Stwierdza on, że jest to krótka historia masonerii ze szczególnym uwzględnieniem spraw polskich. Pisze między innymi: „Siewierski prostuje wiele fałszywych mitów, przekonań i obiegowych sądów, wyrosłych przede wszystkim na gruncie sensacji. Twierdzi, że nigdy tajnym celem masonerii nie było zburzenie naturalnego porządku społecznego, władzy nad światem, wprowadzenie kultu szatana itp.”, dodając: „knowanie masonów to bajki chorych umysłów”.

Nieco lżej traktuje tę samą książkę Bogdan Maciejewski,⁴ starając się zwłaszcza o łatwość odbioru tekstu. Twierdzi on, że masoneria stała się kozłem ofiarnym, „bo przecież zawsze trzeba znaleźć jakiegoś wroga”.

W kilku słowach omawia również *Dzieci wdowy...* Krzysztof Mętrak,⁵ odnotowując pozytywnie sam fakt ukazania się jej, podczas gdy recenzent „Polityki”⁶ zauważa: „Historyk Jerzy Siewierski w ośmiu szkicach usiłuje odpowiedzieć na pytanie, czym jest masoneria: sprzysiężeniem ciemnych sił czy awangardą postępu”.

Recenzenci nie ominęli także źródłowej pracy Ludwika Hassa *Masoneria polska XX wieku. Losy, loże, ludzie*, Warszawa 1993, omawiając ją w prasie o różnym zabarwieniu ideologicznym. Jan Puchalski⁷ pisze, że autor omawia skrótowo cele masonerii, rozumiane jako zdobycie panowania nad światem – co jest tylko wymysłem recenzenta – następnie cytuje dziewiętnastowieczną encyklikę papieża Leona XIII, skierowaną przeciw masonerii. Pisze, że była ona ruchem antyklerykalnym – nie wyjaśniając jednak, w jakim kontekście historycznym, i w końcu zarzuca jej udział w przygotowaniu Rewolucji Francuskiej, jakby mogło to wpływać na ocenę masonerii. Najszerzej, według recenzenta „Słowa”, pisze Hass o dwudziestolecu międzywojennym, podając nazwiska znanych polityków-masonów i mówiąc o ich roli w ówczesnej Polsce. Wspomina też o konflikcie między Kościołem a masonerią. O jego nastawieniu do wolnomularstwa świadczy chociażby niniejszy cytat: „Masoneria, mając ponadnarodowy i uniwersalny charakter, realizuje koncepcję tworzenia nowego ładu światowego, w którym wyeliminuje się dotychczasowe struktury narodowe i ich nadbudowy państwowe, a także religie [...]” Ciekawe, skąd recenzent czerpie te informacje?

Spokojniej ocenia książkę Hassa Tomasz Stańczyk,⁸ pisząc, że jej celem jest odmitologizowanie wolnomularstwa i walka ze stereotypami o „spisku masońskim”. Interesujące jest również, jego zdaniem, przedstawienie składu masonerii polskiej w dwudziestolecu międzywojennym oraz jej politycznej roli w tym okresie.

Inną ocenę pracy Hassa zawiera recenzja J. Porady.⁹ Jest ona opisowa i w miarę obiektywna, chociaż nie obyło się bez nieuzasadnionego stwierdzenia, że „działalność obudzonej po wojnie loży »Kopernik« została wznowiona za cichym przyzwoleniem władz komunistycznych, o czym autor (Hass) nie chce pisać, bowiem istnienie antyklerykalnej organizacji raczej wzmacniało antykościelny front komunistów [...]”

O pracy L. Hassa piszą także „Przegląd Tygodniowy”¹⁰ i „Wprost”,¹¹ gdzie W. Giełżyński polemizuje z niektórymi tezami L. Hassa, a także Krzysztof Tarkus, który w recenzji *Masoneria a polityka*,¹² główny nacisk kładzie na udział masonów w polityce dwudziestolecia międzywojennego w Polsce.

Z recenzjami pracy L. Hassa wiąże się jego rozmowa z redaktorem „Dziennika Zachodniego” pod znamienym tytułem (*Nie*) *bój się masonów*.¹³ Na uwagę redaktora, że ZChN widzi zagrożenie masonie na scenie politycznej, L. Hass zauważa, że obawa ta jest bezzasadna, i stwierdza, że polski katolicyzm nie przesiąkł ideami Soboru Watykańskiego II. Mówi on, w związku z sankcjami kościelnymi wobec katolików należących do masonerii, że katolik polski będzie obecnie odpowiadał za czyny, nie zaś za przynależność do organizacji, po czym dodaje, że zastrzeżenia Kościoła odnoszą się raczej do Wielkiego Wschodu Francji, który jest niekiedy antyklerykalny, a nie do Wielkiej Loży Anglii wierzącej w Wielkiego Architekta Wszechświata. Mówi też, z czym wypada się zgodzić, że słowo masoneria jest używane w Polsce do walki politycznej, kiedy pragnie się skompromitować przeciwnika.

Innego rodzaju książki o masonerii omawia „Słowo – Dziennik Katolicki”. Zdaniem recenzenta książka *Śmiertelna pułapka*¹⁴ „przedstawia wolnomularstwo jako religię neopogańską, kabalistyczną i okultystyczną” i „stanowi ostrzeżenie przed masonerią jako organizacją i ideologią sprzeczną z wiarą chrześcijańską”.

Podobną w wymowie recenzję tej książki podaje na łamach „Słowa...” Jan Engelgrad,¹⁵ gdzie bez żadnych podstaw stwierdza: „ideologia masonie jest próbą stworzenia »superreligii«, przenikniętej okultyzmem, magią i pogańską filozofią”.

Śmiertelną pułapkę omawiają też „Nowiny”,¹⁶ przedstawiając, podobnie jak w zasygnalizowanych powyżej recenzjach z tej książki, mętne i emocjonalne sformułowania i zarzuty dotyczące wolnomularstwa, nie potwierdzając zarzutów pod jego adresem.

Do książek o takim nastawieniu do masonerii, omawianych w niektórych dziennikach katolickich i w prasie skrajnie prawicowej, należy również anonimowy przekład pracy Arnaude’a de Lassusa *Masoneria – intrygująca tajemniczość*, o którym jej recenzent pisze: „Jest to anonimowy przekład krótkiej rozprawy na temat genezy, rozwoju, celów, organizacji, rytuałów masonie, a w szczególności jej walki z Kościołem”, co starcza za cały komentarz.¹⁷

Podobne treści zawiera też recenzja książki Paula A. Fishera *Szatan jest ich Bogiem*¹⁸ czy informacje o wydaniu książki S. Krajskiego *Masoneria polska*¹⁹ oraz wzmianka o broszurze *Wspólnoty kościelne, niezależne grupy religijne, sekty na przykładzie Ameryki Łacińskiej*,²⁰ gdzie masoneria ma stanowić ruch pseudoduchowy.

Bardzo ostrej krytyce poddana została przez *Gazetę w Lublinie*²¹ anonimowa broszura ultrakatolicka, gdzie recenzent podaje między innymi taki passus, jaki w niej znalazł: „Sytuacja zaistniała po porozumieniu »okrągłego stołu« stworzyła warunki do intensyfikacji działań masonerii w całym kraju”.

pozytywne nastawienie do masonerii widać natomiast w omówieniu treści kwartalnika „Ars Regia” przez miesięcznik „Odra”.²² Po opisaniu wieloznaczności i wieloaspektowości wolnomularstwa recenzent zauważa: „Znana z antymasońskich broszur wizja masonerii jako scentralizowanej, planowo działającej organizacji, chcącej dla niecznych celów przejąć władzę nad światem, jest fałszywa i fantastyczna”.

Z recenzjami książek wiąże się druga grupa informacji o masonerii – wzmianki o spotkaniach autorskich; tu prym wiedzie Ludwik Hass. Po opublikowaniu swojej pracy o wolnomularstwie na odczytach, promocjach, wystąpieniach na sesjach o bardzo różnym zabarwieniu ideologicznym, poczynając, do wystąpień dotyczących masonerii na Kongresie Prawicy Polskiej, kończąc. W tym wypadku informacje podawane są według specjalnego klucza. „Słowo – Dziennik Katolicki” informuje o spotkaniu z S. Krajskim, autorem wspomnianej powyżej książki *Masoneria polska 1993*;²³ inne dzienniki interesują się przede wszystkim L. Hassem. O spotkaniach z nim i jego odczytach informuje się dużo i w całej Polsce. Na spotkanie zaprasza między innymi katowicki „Dziennik Zachodni” i „Gazeta Katowicka”²⁴ z okazji prezentacji jego książki *Wolnomularstwo w Europie środkowo-wschodniej XVIII i XIX wieku*, „Trybuna”, „Gazeta Wyborcza”, „Super Express” i „Życie Warszawy” zapraszają na spotkanie z nim i odczyt *265 lat masonerii w Polsce wolnomularze w Konstytucji 3 maja*,²⁵ natomiast „Przekrój” pisze o promocji jego najnowszej książki w Muzeum A. Struga;²⁶ „Gazeta Katowicka” omawia zaś jego wystąpienie dotyczące masonerii.²⁷ Zaciekawienie prasy wzbudziło również ukazanie się pisma „Wolnomularz polski”, o czym pisze prasa centralna i regionalna.²⁸

Do tej grupy informacji o wolnomularstwie należą także zawiadomienia o poświęconych mu odczytach. Na przykład prasa zawiadamia o prelekcji dr. hab. Jerzego Lampa *Masoneria w Gdańsku*,²⁹ odczycie ks. prałata J. Chwisieckiego *Masoneria – wróg czy przyjaciel*,³⁰ dr. M. Dołęgowskiej-Wysockiej *265 lat wolnomularstwa w Polsce*³¹ i wykładzie Gertycha *Masoneria w dzisiejszej Polsce*.³² Odnotować należy także informacje o aukcji antykwarycznej starodruków masońskich z Niemiec,³³ masonikach odkrytych w lochach zamku na Dolnym Śląsku,³⁴ wystawie *Pamiętki masońskie* w Toruniu,³⁵

a także zapowiedzi wystawy w Tarnowie.³⁶ Prasa informuje też o spotkaniach *W kręgu mistrza Hirma* w Muzeum Andrzeja Struga w Warszawie, poświęconych problematyce masońskiej.³⁷ Należy także wspomnieć o odkrywaniu śladów masońskich. Czyni to między innymi Leszek Herman, pisząc, że słynny ogród Dolnego Wilka na przedmieściach Starego Szczecina należał w połowie XIX wieku do szczecińskiej Loży Masońskiej,³⁸ natomiast „Gazeta Wielkopolska” informuje o pałacu wybudowanym przez Augusta Gorzeńskiego, wolnomularza i współtwórcy *Konstytucji 3 Maja*.³⁹

Inspiracją wielu wywiadów, rozmów i tekstów o masonerii są również przyjazdy osobistości ze świata masońskiego, którym polska prasa poświęciła aż trzydzieści cztery wzmianki. Stanowią one w przyjętej klasyfikacji czwartą grupę informacji o masonerii. Bardzo duże zainteresowanie wzbudził przyjazd Gilberta Abergela, Wielkiego Mistrza Wielkiego Wschodu Francji, oraz jego zastępcy, Jacquesa Orefice’a. Obydwaj przyjechali do Polski na inaugurację łóż w tym rytuale. Była to niebywała okazja dla polskiej prasy, która relacjonowała głównie wywiady z J. Orefice’em, komentując je zgodnie ze swymi poglądami politycznymi, bardzo często zdradzając kompletną ignorancję w problematyce wolnomularskiej.

O pobycie G. Abergela, Wielkiego Mistrza Wielkiego Wschodu Francji, który uczestniczył w otwarciu Łoży „Europa”, podległej Wielkiemu Wschodowi Francji, piszą między innymi „Rzeczpospolita”, „Dziennik Polski”, „Słowo Polskie – Wrocław” i „Gazeta Wyborcza”.⁴⁰ Ta ostatnia cytuje jego wypowiedzi o udziale wolnomularstwa w budowaniu Europy ludzi wolnych i wykształconych, co w podobny sposób przedstawia „Głos Poranny – Łódź”.⁴¹

Wiele gazet pisało także o przyjeździe J. Orefice’a, zastępcy G. Abergela. „Express Wieczorny” informował, że uczestniczył on w sympozjum z okazji 265 rocznicy powstania masonerii polskiej, podając również wzmiankę o Łoży „Kopernik” i powstaniu Wielkiej Łoży Narodowej Polski,⁴² natomiast „Gazeta Robotnicza” informowała o jego udziale w inauguracji szóstej łoży masońskiej w Polsce, dodając kilka słów o dziejach masonerii w Polsce oraz stosunku Kościoła do wolnomularstwa.⁴³

O konferencjach prasowych J. Orefice’a, jego pragnieniu, by otworzyć w Polsce loże podległe Wielkiemu Wschodowi Francji, pisały zwłaszcza gazety warszawskie i krakowskie, tam bowiem odbyły się konferencje. O wizycie Orefice’a w Polsce pisał „Dziennik Polski – Kraków”, stwierdzając, że dotychczas w Polsce działają cztery loże, a dwie mają powstać. Gazeta ta cytowała słowa Orefice’a, potwierdzającego rolę Kościoła w Polsce w zachowaniu tożsamości narodowej Polaków, jego stanowisko, iż interwencje Kościoła w sprawie aborcji są niesłuszne, a także, że masoni nie mają nic wspólnego z tworzeniem Euroregionów.⁴⁴ Wizytę Orefice’a w Krakowie relacjonowały również inne dzienniki krakowskie,⁴⁵ przy czym „Echo Krakowa” zwróciło uwagę, że mówił on dużo o przeszłości masonerii,

bardzo mało o jej przeszłości i nic o terażniejszości. Gazety te podały również liczbę łóż – cztery – i ich członków – osiemdziesięciu, co świadczy o „wszechpotężnej” masonerii w Polsce. Prasa warszawska natomiast poświęciła sporo uwagi konferencji prasowej J. Orefice’a w Warszawie.⁴⁶ Uczyniła to także prasa katolicka, ustosunkowując się krytycznie do jego wypowiedzi na temat aborcji i roli Kościoła, twierdząc, że krytykuje on misję Kościoła.⁴⁷

Konferencje prasowe J. Orefice’a relacjonowała też prasa z innych miast.⁴⁸ Komentarze z Bydgoszczy utrzymane były w tonie stosunkowo obiektywnym, natomiast „Gazeta Kielecka” dodała obiegowe w niektórych środowiskach opinie o masonerii, której celem jest „obalenie karność religijnej i państwowej”, wspominając o dekreście z 1938 roku; który rozwiązywał masonerię w Polsce, zapominając jednak, iż został on anulowany przez premiera rządu polskiego na emigracji, gen. Władysława Sikorskiego.

Interesującą grupę tekstów stanowi cykl siedmiu artykułów z „Gazety Lubuskiej” (*Wnoszenie światła*), w którym autor, Artur Wagant, podaje różne, często sprzeczne opinie na temat masonerii, podstawowe informacje o dziejach masonerii w Europie, jej celach, a także początkach i jej rozwoju w Polsce; opisuje podstawowe terminy i symbole masonie, pracę w loży, omawia także skrótowo stosunek Kościoła do wolnomularstwa.⁴⁹ Jest to opracowanie przystępne i życzliwe, oparte, jak się zdaje, na książkach T. Cegielskiego i J. Siewierskiego.

Podobne nastawienie ma krótki tekst Teresy Słocińskiej *Pod znakiem cyrkla i młota*, gdzie autorka opisuje między innymi inspiracje masonie, inicjację, akcesoria loży i stopnie doskonałości.⁵⁰

Odrębną, lecz mniejszą niż w latach poprzednich, grupę tekstów, stanowią teksty o masonerii w innych krajach (szesnaście artykułów). Odnoszą się one przede wszystkim do sytuacji we Włoszech: przypomina się w nich rolę sławetnej Loży P2 w życiu politycznym Włoch (koterii bankierów, przemysłowców, wysokich wojskowych, sędziów itp.) pragnących rządzić krajem,⁵¹ o aferze korupcyjnej – krachu Banku Ambrozjańskiego i jego powiązaniu z byłym Wielkim Mistrzem Loży „Propaganda Due (P2), Lucio Geo’em, kontaktach Berlusconi’ego z lożą P2,⁵² poparciu N. Grauso’-a przez nielegalną Lożę Wielkiego Wschodu.⁵³

W tej grupie informacji pisano także o rejestracji Wielkiej Loży Narodowej Rosji, która stawia sobie za cel „moralne odrodzenie narodu”⁵⁴ oraz komentowano wywiad z nacjonalistą rosyjskim, Głazunowem, twierdzącym, że komunizm, wojna, klasy, liberalizm to sprawa masonów i innych liberałów, że Rosja staje się kolonią Ameryki.⁵⁵ W podobnym duchu wypowiedział się A. Fiodorow, wiceprezes partii Rosyjska Jedność Narodowa. Stwierdził on, że w Rosji niszczone są tradycje narodowe, a w zamian wszczepia się „wartości ogólnoludzkie”, iż na czele państw, w których do tego doszło, stoją masoni.⁵⁶

Z artykułami tymi wiąże się pośrednio interesujący tekst o tym, jak dostać się do elit władzy. Na podstawie wielu badań stwierdzono, iż, aby zostać kimś w Anglii, Francji czy Stanach Zjednoczonych, należy ukończyć właściwą wyższą szkołę lub należeć do ekskluzywnego klubu: Rotary lub Lion's Club. Można jednak założyć inny, mniej elegancki, w którym zbierałyby się elita władzy.⁵⁷

Inną grupę informacji o masonerii w Polsce stanowią teksty o takich organizacjach jak Lion's Club czy Rotary Club. Przez prasę polską są one różnie postrzegane. Gazety prawicowe i ortodoksyjne katolickie widzą w nich „przedszkole” masonerii, natomiast liberalne przedstawiają obiektywnie ich działalność.

„Gazeta Polska” krytykowała Rotary Club, gdyż ma on, jej zdaniem, korzenie masońskie.⁵⁸ Podobny pogląd wyraził też Jan Engelgrad, wiceprezes Stronnictwa Narodowego Demokratycznego i redaktor w pismach „Słowo – Dziennik Katolicki” oraz „Myśl Polska”, dla którego siły promujące „ducha Maastricht”, a więc integrację europejską, to Fundacja im. Batorego, Unia Wolności, SLD oraz kluby paramasońskie Rotary i Lion's, o czym pisał w artykule *Niepoprawność bez suwerenności?*, poświęconym II Ogólnopolskiej Konferencji Centroprawicy dot. *Polskiej racji stanu*.⁵⁹ Wypowiedź ta jest interesująca z kilku względów, ilustruje bowiem antyeuropejską fobię części prawicy polskiej i niektórych kręgów katolickich, przy czym interesujące wydaje się włożenie do jednej szufladki Unii Wolności z SLD i wplątanie w to wszystko Bogu ducha winnych klubów Rotary i Lions.

Nie cała prasa ma jednak takie nastawienie do tych klubów. O działalności Rotary Club w Łodzi i warunkach przyjmowania do niego pisze „Gazeta Łódzka”,⁶⁰ podczas gdy „Gazeta Lokalna” opisuje Rotary Club w Janowie, polemizując z redaktorem „Niedzieli”, iż jest to „część infrastruktury masońskiej, której nieoficjalny cel, to wywieranie wpływu na sytuację i bieg wydarzeń”.⁶¹ W podobnym tonie o Rotarianach pisze „Gazeta Bydgoska”, stwierdzając, iż ważne jest to, że pragną pracować dla ludzi, coś zmieniać i ulepszać,⁶² podczas gdy „Rzeczpospolita-Businessman Club” informowała, że w 1972 roku papież Paweł VI przyjął prezesa Rotary Club.⁶³ O celach i działalności Rotary Club informuje również

„Express Wieczorny”, podając, że ta organizacja liczy sobie dziewięćdziesiąt lat i że wprawdzie przeciwnicy uważają ją za „kryptomasońską”, ale Watykan traktuje obecnie z przychylną neutralnością.⁶⁴

W podobnym tonie pisze też większość prasy o Lion's Clubach. O krakowskich „Lwach” informuje życzliwie „Gazeta Krakowska”, stwierdzając, że Kościół jest im nieprzychylny,⁶⁵ natomiast jej cele, działalność w Polsce i na świecie omawia „Rzeczpospolita – Businessman Club” pod znamienym tytułem *Przyjazne lwy*.⁶⁶

Smutną okazją do wzmianek o wolnomularstwie była śmierć Tadeusza Gliwica, Wielkiego Mistrza Wielkiej Loży Narodowej Polski. W prasie

warszawskiej ukazały się nekrologi sygnowane przez WLNP i braci,⁶⁷ natomiast „Gazeta Stołeczna” zamieściła rozmowę z Tadeuszem Cegielskim, Wielkim Sekretarzem WLNP, w której przedstawił on podstawowe fakty dotyczące wolnomularskiej działalności Zmarłego.⁶⁸ Życzliwe wspomnienie o T. Gliwicu zamieszcza też „Prawo i Życie”, przytaczając jego życiorys, dążenie do legalizacji masonerii w Polsce, przypominając, iż był on inspiratorem spotkań w Muzeum A. Struga.⁶⁹

Do gazet, które prezentują najbardziej wrogie wolnomularstwu w Polsce stanowisko, należy „Słowo – Dziennik Katolicki”, wydawany dawniej przez PAX, przedtem gloryfikująca komunizm w Polsce, obecnie ultrakatolicka. Wydrukowała ona tekst Jana Dobraczyńskiego *Papieże XX wieku*, sugerujący, że Jan Paweł I został otruty przez masonów.⁷⁰ Artykuł ten spotkał się z bardzo ostrą repliką Józefa Życińskiego, biskupa tarnowskiego, opublikowaną w tej samej gazecie. Píše on, że tekst „[...] nie tylko jest żenująco niepoprawny, ale również ukazuje wizję Kościoła propagowaną przez miłośników plotek i sensacji”.⁷¹ W odpowiedzi redaktor naczelny przyznał, że artykuł nie był wyrazem opinii redakcji. Incydent został poruszony m.in. w „Tygodniku Powszechnym” i „Gazecie Wyborczej”. W tej ostatniej z komentarzem Jana Turnaua o optyce antymasońskiej i demonizacji z piekła rodem, przy czym oba te pisma w pełni solidaryzowały się z wystąpieniem biskupa.⁷²

Przedostatnią grupę artykułów stanowią te, w których masoneria przedstawiana jest w sposób jeśli nie życzliwy, to przynajmniej w miarę obiektywny. Mówi się w nich o jej celach i założeniach, przypomina jej dzieje, stara się ją zrozumieć i przybliżyć masowemu odbiorcy, a także bronić przed niektórymi obiegowymi stereotypami dotyczącymi jej roli. Tekstów i wzmianek o takim charakterze znalazłem dwadzieścia trzy, przedstawię kilka jako przykład. W takim tonie o masonerii pisze J. Wójtowicz, podając niektóre fakty z jej dziejów i przypominając, że z reguły albo się ją lekceważy, albo przecenia, przypisując między innymi spiski, liberalizm, wyprzedaż mienia narodowego itp.⁷³ Tymczasem wolnomularstwo stawia sobie za cel rozwój humanistyczny i ogólnoetyczny. „Dziennik Zachodni” ocenił krytycznie materiały szkoleniowe Zarządu Głównego ZChN, w których zwalcza się masonerię, polemizując między innymi z opiniami Jackowskiego, według którego masoneria ma na celu zniszczenie Kościoła w Polsce, rozpad rodziny, wchłonięcie Polski przez zjednoczoną Europę itp.⁷⁴ Przychylnie nastawieni do masonerii są dziennikarze przeprowadzający wywiady-rozmowy z żyjącym jeszcze wówczas Tadeuszem Gliwicem, Wielkim Mistrzem Wielkiej Łoży Narodowej Polski, o tradycji masońskiej, podziemnej Łoży „Kopernik” i jej składzie, pracy łoży i celach masonerii.⁷⁵

pozytywnie do masonerii nastawiony jest również autor publikacji *Sztuka królewska*, gdzie podaje między innymi informacje o dziejach wolnomularstwa w Polsce, przedstawia listę znanych osób, będących niegdyś masonami, pisze o Wielkiej Łoży Narodowej Polski i łożach związanych z Wielkim

Wschodem.⁷⁶ Podobny wydźwięk ma opracowanie, w którym omawia się i ocenia wydane ostatnio w Polsce książki dotyczące wolnomularstwa.⁷⁷ Jego autor z jednej strony zestawia poważne opracowania: książki L. Hassa, T. Cegielskiego czy J. Siewierskiego i kwartalnik „Ars Regia”, z drugiej tzw. czytadła w rodzaju *Masoneria polska 1993* Krajewskiego, *Antykościół w natarciu* ks. Czepełkowskiego czy *Masoneria – intrygująca tajemniczość* Lassusa, które poddaje bardzo ostrej krytyce.

Ostatnią grupę tekstów o masonerii stanowią teksty, w których mówi się o niej, starając zrealizować doraźne polityczne cele różnych ugrupowań i partii politycznych, oceniając ją zdecydowanie negatywnie. Artykułów takich znalazłem dwadzieścia osiem, czyli dziewięć procent wszystkich tekstów na omawiany tu temat. Interesujące, że niektóre podobne krytyki są wygłaszane przez różne ugrupowania. Janusz Korwin Mikke, przewodniczący UPR, zwalcza masonerię z dwóch powodów. Po pierwsze, masoniowski projekt budowy lepszego świata ma być planem konstruktywistycznym, w którym nie bierze się pod uwagę człowieka, a więc z założenia skazanym na niepowodzenie.⁷⁸ Po drugie, tu jest zgodny z politykami ZChN (przypominamy, że UPR i ZChN były wówczas w Sejmie) występuje przeciwko Euroregionom. Pisze: „Euroregiony to sprawka masonów [...], a ich powołanie skończy się takim samym konfliktem jak w Jugosławii”.⁷⁹ Jedno i drugie stwierdzenie pozostawiam bez komentarza. To ostatnie jest zgodne zresztą z poglądem Jana Łopuszańskiego, który uważa, iż „tworzenie Euroregionów to idea rozbioru Polski [...]”,⁸⁰ przy czym wyraża tu pogląd całego ZChN.

W podobnym duchu pisze też „Gazeta Polska”, występując przeciw idei zjednoczonej Europy i układom z Maastricht. Według tego czasopisma socjaliści i masoni wypaczają ideę Europy ojczyzn, budują ponadnarodowy rząd, występują przeciw świadomości narodowej i zakorzenieniu człowieka w systemie wartości chrześcijańsko-narodowych, szerzą bezpaństwowość, indyferentyzm i bezideowość. Ponadto, ponieważ „religia przeszkadza antyreligii, masoneria od ponad dwustu lat prowadzi zaciętą walkę z religią i Kościołem katolickim”.⁸¹

Zdeklarowanym wrogiem wolnomularstwa jest przewodniczący Stronnictwa Narodowego, prof. Giertych, i jego partia. Utożsamia on liberalną myśl z masonerią i walczy z nią, aby uchronić Polskę, tradycję i Kościół od tej zarazy, która między innymi propaguje aborcję, rozdział Kościoła od państwa, rezygnację z lekcji religii w szkołach i, oczywiście, rząd ponadnarodowy.⁸² Jego sojusznikiem są ortodoksyjne środowiska katolickie i prawicowe, a wśród nich gazety „Słowo – Dziennik Katolicki” i „Gazeta Polska”, które także bronią Polski przed masonami. Dobrą okazją do tego jest propagowanie niektórych książek, na przykład omawianej już *Masoneria polska 1993*, tropiącej masonów w każdej dziedzinie życia politycznego i społecznego w Polsce, czy zamieszczenie entuzjastycznej recenzji ze skrajnie nacjonalis-

tycznej i antyliberalnej książki *Bitwa o Polskę* Jackowskiego, gdzie znajdujemy na przykład takie zdania: „W celu utrwalenia swojej władzy lewica powołała wiele organizacji »zmiękczających«, mających powiązania międzynarodowe. Są to stowarzyszenia laickie, feministyczne, »humanistyczne«, masonskie itp. Ich głównym celem jest zwalczanie katolicyzmu i Kościoła oraz polskiej tradycji narodowej”.⁸³ Służy temu również organizowanie spotkań, takich jak w krakowskim „Maszkaronie” nt. *Współczesne problemy wiary Polaków*⁸⁴ czy zjazd narodowców w Krzeszowicach k. Krakowa, na których „walczy się o Polskę”, zwalczając między innymi masonerię.⁸⁵ W tym samym duchu piszą redaktorzy rzeszowskich „Nowin”, relacjonując pierwsze archidiecezjalne spotkanie synodalne poświęcone rodzinie.⁸⁶

Przeciw masonom występuje także ZChN, ale jego ataki są znacznie mniej ostre niż te, o których była mowa powyżej. Jakie wnioski można wyciągnąć z opisanej tutaj recepcji masonerii w prasie polskiej w latach 1993–1994? Widać jasno, że tematyka wolnomularska wzbudza duże zainteresowanie, o czym świadczy stosunkowo duża liczba publikacji na jej temat. Nie wszystkie napisane są rzeczowo, ale wynika to w dużej mierze z nieznamomości tematu. Przeważnie jednak stosunek prasy jest życzliwy i, w miarę, obiektywny, chociaż istnieją środowiska, w których masoneria jest postrzegana bardzo negatywnie. Wynika to przede wszystkim ze względów ideowych i utartych w pewnych kręgach społeczeństwa polskiego stereotypów myślenia o masonerii jako organizacji walczącej z Bogiem, Kościołem i tradycją narodową. Zrozumieniu wolnomularstwa nie służą też zasady jego funkcjonowania, przede wszystkim niejawność, w czym osoby nastawione negatywnie upatrują struktur mafijnych czy niejasnych wpływów politycznych.

Co zatem uczynić, aby masoneria w Polsce była rozumiana i traktowana tak, jak się to dzieje w Europie Zachodniej? Wydaje się, że konieczna jest rzetelna informacja, polegająca na przedstawianiu celów i zasad działania wolnomularzy oraz próba nawiązania dialogu z pewnymi kręgami kościelnymi. Na zmianę stosunku szerszej opinii publicznej do wolnomularstwa przyjdzie jednak jeszcze długo poczekać.

Przypisy

¹ „Polska Zbrojna” z 21 marca 1993 r.

² „Nowe Książki” z lutego 1993 r.

³ F. Biela, *Mickiewicz był tylko czeladnikiem*, „Gazeta Krakowska” z 13 stycznia 1993 r.

⁴ B. Maciejewski, *Dzieci wdowy działają w ukryciu*, „Super Express” z 1 lutego 1993 r.

⁵ K. Mętrak, *Dzieci wdowy*, „Rzeczpospolita” z 13–14 marca 1993 r.

⁶ „Polityka” z 13 lutego 1993 r.

⁷ „Słowo-Dziennik Katolicki” z 13 stycznia 1994 r.

- ⁸ T. Stańczyk, *Wolnomularze bez legendy*, „Rzeczpospolita” z 5 lutego 1993 r.
- ⁹ „Myśl Polska” 1994 nr 1.
- ¹⁰ *Pod znakiem kielni*, „Przegląd Tygodniowy” z 25 lipca 1993 r.
- ¹¹ „Wprost” z 14 i 21 lutego 1993 r.
- ¹² K. Taskus, *Masoneria a polityka*, „Ład” z 6 marca 1994 r.
- ¹³ (Nie) *bój się masonów*, „Dziennik Zachodni” z 11 marca 1994 r.
- ¹⁴ J. Shaw, T. Mc Kenney, *Śmiertelna pułapka*, Exter, Gdańsk 1993.
- ¹⁵ J. Engelgrad, *Spowiedź wolnomularza*, „Słowo-Dziennik Katolicki” z 7–9 maja 1993 r.
- ¹⁶ „Nowiny” z 28–30 stycznia 1994 r.
- ¹⁷ Słowo – Dziennik katolicki z 17–19 grudnia 1993
- ¹⁸ Tamże
- ¹⁹ „Ład” z 10 maja 1994 r.; „Gazeta Polska” z 19 maja 1994 r.
- ²⁰ „Słowo – Dziennik Katolicki” z 18–20 lutego 1994 r.
- ²¹ „Gazeta Wyborcza” z 8 czerwca 1993 r.
- ²² „Odra” z 1 stycznia 1994 r.
- ²³ „Słowo – Dziennik Katolicki” z 31 maja 1994 r.
- ²⁴ „Dziennik Zachodni”, „Gazeta Katowicka” z 12 stycznia 1994 r.
- ²⁵ „Trybuna”, „Gazeta Wyborcza”, „Super Express”, „Życie Warszawy” z 10 maja 1994 r.
- ²⁶ „Przekrój” z 7 lutego 1993 r.
- ²⁷ „Gazeta Katolicka” z 15–16 kwietnia 1994 r.
- ²⁸ „Dziennik Zachodni” z 3 lutego 1994 r.; „Nowa Trybuna Opolska” z 24 stycznia 1994 r.; „Ład” z 20 lutego 1994 r.; „Super Express”, „Życie Warszawy” z 20 stycznia 1994 r.
- ²⁹ „Głos Wybrzeża” z 24 kwietnia 1993 r.
- ³⁰ „Gazeta w Częstochowie”, „Gazeta Wyborcza” z 23 kwietnia 1994 r.
- ³¹ „Gazeta Kielecka” z 26–28 lutego 1993 r.
- ³² „Słowo Polskie – Wrocław” z 27 kwietnia 1994 r.
- ³³ „Czas Krakowski” z 22–23 stycznia 1994 r.
- ³⁴ „Czas Krakowski” z 6 maja 1993 r.
- ³⁵ „Nowości – Dziennik Toruński” z 11 lipca 1993 r.
- ³⁶ „TEMI” z 30 listopada 1994 r.
- ³⁷ „Express Wieczorny” z 19 stycznia 1995 r.; „Życie Warszawy” z 5 października 1993 r.
- ³⁸ *Ogrody Dolnego Wilka*, „Gazeta Pomorska” z 19 maja 1994 r.
- ³⁹ „Gazeta Wielkopolska” z 4 czerwca 1994 r.
- ⁴⁰ „Rzeczpospolita”, „Dziennik Polski”, „Słowo Polskie – Wrocław”, „Gazeta Wyborcza” z 16 marca 1994 r.
- ⁴¹ „Głos Poranny – Łódź” z 21 kwietnia 1994 r.
- ⁴² „Express Wieczorny” z 14 listopada 1994 r.
- ⁴³ „Gazeta Robotnicza” z 18 czerwca 1993 r.
- ⁴⁴ „Dziennik Polski – Kraków” z 10 marca 1993 r.
- ⁴⁵ „Gazeta Krakowska” z 9 marca 1993 r.; „Echo Krakowa” z 9 marca 1993 r.; „Czas Krakowski” z 9 marca 1993 r.
- ⁴⁶ Informacje w „Super Expressie”, „Życiu Codziennym”, „Gazecie Wyborczej”, „Trybunie” i „Życiu Warszawy” z 10 i 11 marca 1993 r.
- ⁴⁷ „Ład” 1993 r. nr 13; „Słowo – Dziennik Katolicki” z 10 marca 1993 r.
- ⁴⁸ „Express Bydgoski” z 14 marca 1993 r.; „Słowo Polskie – Wrocław” z 14 marca 1993 r.; „Gazeta Kielecka” z 15 marca 1993 r.
- ⁴⁹ Artykuły w „Gazecie Lubuskiej” z 2–3 stycznia 1993 r.; 10 stycznia 1993 r.; 17 stycznia 1993 r.; 24 stycznia 1993 r.; 31 stycznia 1993 r.; 7 lutego 1993 r.; 14 lutego 1993 r.
- ⁵⁰ T. Słocińska, *Pod znakiem cyrkla i młotka*, „Gazeta Pomorska” z 8 stycznia 1993 r.
- ⁵¹ Pisze o tym Artur Friedman, analizując strukturę władzy we Włoszech w artykule *Agneli i sieć władzy we Włoszech*.

⁵² „Gazeta Wyborcza” z 24 marca 1994 r. informowała, że policja przeszukała siedzibę partii Berlusconi, prowadząc śledztwo w sprawie powiązań między mafią a masonerią.

⁵³ Dowiadujemy się, że Wielki Mistrz Wielkiego Wschodu Włoch nazwał lidera separatystycznej Ligi Lombardzkiej ojcem chrzestnym i stwierdził, że masoneria nie pozwoli zniszczyć jednoci Włoch („Kurier Polski” z 13 listopada 1993 r.).

⁵⁴ „Trybuna Śląska” z 15 kwietnia 1994 r.

⁵⁵ „NIE” z 16 czerwca 1994 r.

⁵⁶ „Kurier Szczeciński” z 24 grudnia 1994 r. – przedruk z pisma „Moskovskije Novosti”.

⁵⁷ Przykładem tego jest mafijna loża masońska P2, w której skład wchodziło między innymi trzech ministrów, dwudziestu trzech posłów, dziesięciu generałów karabinierów. Miała ona na celu opanowanie całego kraju („Sukces” z 4 kwietnia 1993 r.).

⁵⁸ „Gazeta Polska” z 27 stycznia 1994 r.

⁵⁹ „Nowiny” z 14 listopada 1994 r.

⁶⁰ „Gazeta Łódzka” z 22 listopada 1993 r.

⁶¹ Dodatek do „Gazety Wyborczej” w Kielcach z 21 lutego 1993 r.

⁶² „Gazeta Bydgoska” z 26 lutego 1993 r.

⁶³ „Rzeczpospolita – Businessman Club” nr 9 z września 1994 r.

⁶⁴ „Express Wieczorny” z 29 listopada 1994 r.

⁶⁵ „Gazeta Krakowska” z 27–28 listopada 1993 r.

⁶⁶ „Rzeczpospolita – Businessman Club” nr 6 z czerwca 1994 r.

⁶⁷ „Gazeta Wyborcza” z 23 maja 1994 r.; „Gazeta Stołeczna” z 21 maja 1994 r.; „Życie Warszawy” z 21 maja 1994 r.; „Polityka” z 4 czerwca 1994 r.; „Rzeczpospolita” z 23 maja 1994 r.

⁶⁸ „Gazeta Stołeczna” z 26 maja 1994 r.

⁶⁹ „Prawo i Życie” z 4 czerwca 1994 r.

⁷⁰ „Słowo. Dziennik Katolicki” z 31 grudnia 1993 r. i z stycznia 1994 r.

⁷¹ „Słowo. Dziennik Katolicki” z 13 lutego 1994 r.

⁷² „Tygodnik Powszechny” z 30 stycznia 1994 r.; „Gazeta Wyborcza” z 29 stycznia 1994 r.

⁷³ *Chciałbym wstąpić do masonerii.*

⁷⁴ „Dziennik Zachodni” z 27 lipca 1993 r.

⁷⁵ *Tajemnice polskich masonów*, „Poznaniak” z 5–6 marca 1994 r.; *O sekretach masońskich*, „Prawo i Życie” z 25 grudnia 1993 r.

⁷⁶ „Głos Wybrzeża” z 10 lutego 1994 r.

⁷⁷ „Rzeczpospolita” z 26 maja 1994 r.

⁷⁸ *Architekci*, „Najwyższy Czas” z 18 czerwca 1994 r.

⁷⁹ *Syndrom dziewicy*, „Spotkania” z 17 marca 1993 r.

⁸⁰ Tamże.

⁸¹ „Gazeta Polska” z 8 grudnia 1994 r.

⁸² Zob. *Myśli Polaka*. O spotkaniu z M. Giertychem, przewodniczącym Rady Naczelnej Stronnictwa Narodowego w: „Gazeta Regionalna.” Dodatek do „Gazety Wyborczej – Bydgoszcz” z 8 stycznia 1994 r.; *Najpierw Polska* (rozmowa z M. Giertychem) w: „Gazeta Pomorska” z 27 stycznia 1993 r.; *O katolickie Państwo Narodu Polskiego*, w: „Nie” z 29 lipca 1993 r.

⁸³ „Słowo – Dziennik Katolicki” z 23 lutego 1993 r.

⁸⁴ *Katolików głos własny*, „Czas Krakowski” z 9 grudnia 1994 r.; *Współczesne problemy wiary Polaków*, „Echo Krakowa” z 11 grudnia 1994 r.; *Jurek w »Maszkaronie«*, „Echo Krakowa” z 7 grudnia 1994 r.

⁸⁵ *Narodowa gimnastyka*, „Gazeta Wyborcza” z 19 lipca 1993 r.; *O katolickie Państwo Narodu Polskiego*, „Nie” z 29 lipca 1993 r.

⁸⁶ *Rodzina po katolicku*, „Nowiny” (Rzeszów) z 5 maja 1994 r.